

KÂŞGARLI MAHMUD
DİL VE EDEBİYAT DERGİSİ
KÂŞGARLI MAHMUD JOURNAL OF
LANGUAGE AND LITERATURE

Cilt 2 Sayı 3 (2026)

“YABANCILAR İÇİN TEMEL TÜRKÇE” SETİNDE ASKERÎ
TERMİNOLOJİ ÖĞRETİMİ

TEACHING MILITARY TERMINOLOGY IN THE BASIC TURKISH LANGUAGE
COURSE FOR FOREIGNERS*

Buse Başak ALTUN

Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans
Öğrencisi, busebaakaltun@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000- 0911- 3448

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 08.06.2026

Kabul Tarihi: 10.06.2026

Yayın Tarihi: 30.06.2026

Atıf

Altun, B. B. (2026).
“Yabancılar İçin Temel
Türkçe” Setinde Askerî
Terminoloji Öğretimi.
*Kâşgarlı Mahmud Dil ve
Edebiyat Dergisi*, 2(3), 20-
46.

Öz

Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin özel amaçlı dil öğretimi (ÖADÖ) alanına giren askerî Türkçe öğretimini ele almakta ve bu doğrultuda geliştirilen öncül nitelikteki öğretim materyalini terminolojik ve öğretim durumları açısından değerlendirmektedir. Araştırma kapsamında, 1978-1980 yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetler İstihbarat ve Dil Okulu Türkçe Bölümü bünyesinde hazırlanan ve Genelkurmay Basımevi tarafından yayımlanan “*Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV*” öğretim seti doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söz konusu dört ciltten oluşan öğretim setinin içeriğindeki okuma metinleri, diyaloglar, dil bilgisi alıştırmaları ve ünite sonu sözlük bölümleri taranarak askerî terminolojiye ait söz varlığı tespit edilmiş; elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, incelenen öğretim setinin askerî terminolojiyi somuttan soyuta, kışla rutinlerinden millî-tarihî ve stratejik değerlere uzanan sarmal ve aşamalı bir yapıda sunduğunu göstermektedir. İlk kitaplarda günlük kışla dili ve temel rütbelere ilişkin işlenirken dördüncü kitap olan “Askerî Metinler” cildinde doğrudan mesleki alanlara yönelik teknik terimler ve görsel destekli açıklamalar sunulmaktadır. Sonuç olarak, bu öğretim setinin askerî Türkçe öğretimi alanındaki kurumsal ve metodolojik boşluğu dolduran öncü bir kaynak

* Bu makale Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsünde; Doç. Dr. Emrah BOZOK danışmanlığında hazırlanan “‘Yabancılar İçin Temel Türkçe’ Adlı Askerler İçin Hazırlanmış Türkçe Öğretimi Kaynağında Askerî Terminoloji Öğretimi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

olduğu ve gelecekte hazırlanacak modern öğretim materyallerine temel teşkil edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askerî Terminoloji, Askerî Türkçe Öğretimi, Özel Amaçlı Dil Öğretimi, Sözcük Öğretimi, Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV.

Abstract

This study examines the teaching of Turkish as a foreign language within the field of specialized language instruction (SLI), specifically focusing on military Turkish instruction, and evaluates the pioneering instructional materials developed for this purpose in terms of terminology and instructional contexts. As part of the research, the “*Basic Turkish for Foreigners I-II-III-IV*” (*Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV*) instructional series, prepared by the Turkish Language Department of the Turkish Armed Forces Intelligence and Language School between 1978 and 1980 and published by the General Staff Printing House, was analyzed using document analysis methods. The reading texts, dialogues, grammar exercises, and end-of-unit glossary sections within the four-volume teaching set were reviewed to identify the lexicon of military terminology; the data obtained were evaluated using qualitative content analysis. The research findings indicate that the examined teaching set presents military terminology in a spiral and phased structure, ranging from concrete to abstract concepts and extending from barracks routines to national-historical and strategic values. While the first books cover daily barracks language and basic ranks, the fourth book, titled “Military Texts,” presents technical terms directly related to professional fields along with visually supported explanations. In conclusion, this instructional set is considered a pioneering resource that fills the institutional and methodological gap in the field of military Turkish instruction and is expected to serve as a foundation for modern instructional materials to be developed in the future.

Key Words: Basic Turkish for Foreigners I-II-III-IV, Language Teaching for Specific Purposes, Military Terminology, Military Turkish Instruction, Vocabulary Instruction.

Giriş

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, tarihsel süreç içerisinde bireysel ve toplumsal gereksinimlere göre şekil değiştirmiş ve gelişim göstermiştir. Bireylerin dil öğrenme amaçlarının yalnızca günlük iletişimsel ihtiyaçları karşılamakla sınırlı kalmayıp akademik veya mesleki uzmanlık alanlarında yetkinlik kazanma isteği “özel amaçlı dil öğretimi”nin (ÖADÖ) öne çıkmasına ve gelişmesine yardımcı olmuştur (Fidan ve Arat, 2023: 127). ÖADÖ, geleneksel dil eğitiminden farklı olarak sınırları tümüyle öğrencinin ihtiyaçlarına

Kâşgarlı Mahmud Dil ve Edebiyat Dergisi, 2026, 2(3), TÜRKİYE

göre çizilmiş, belirli bir meslek veya disiplin alanına özgü seçilmiş söz varlığı ve ifadeleri kapsayan pedagojik bir öğretimi ifade etmektedir (Fidan ve Arat, 2023: 127).

Küresel olarak incelendiğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında küresel, ekonomik, ticari, teknolojik ve askerî ilişkilerde yaşanan köklü değişimler, uluslararası düzeyde iş birliği yürütebilecek personelin hızlandırılmış ve odaklanmış dil eğitim süreçlerine tabi tutulmasını zorunlu kılmıştır (Güleç, 2022: 68). Özel amaçlı dil öğretiminin küresel boyuttaki gelişimine paralel olarak, Türk dili öğretiminin de tarihsel süreçte belirli özel hedefler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Türk dili tarihinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ilk yazılı çalışmalar Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072-1074 yılları arasında kaleme alınan *Dîvânü Lugâti't Türk* adlı ansiklopedik esere kadar uzanmaktadır (Çakmak, 2014: 169). Bu eser, Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin söz varlığını ortaya koyma gibi özel bir amaca hizmet etmesi yönüyle, Türk dili tarihindeki ilk özel amaçlı dil öğretimi girişimi olarak nitelendirilebilir. Ancak dil öğretiminin askerî ve savunma boyutuna baktığımızda, Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıldan itibaren müttefik ülkelerle geliştirdiği askerî ve diplomatik ilişkilerin yabancı askerler için Türkçe öğrenme ihtiyacını doğurduğu görülmektedir (Güleç, 2022: 78; Akt. Işık, 2024: 300). Bu dönemde müttefik ülkelere gelen yabancı askerlerin Türkçe öğrenme ihtiyacının doğması, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temellerini atmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra bilinen resmî ilk misafir askerî personel uygulaması, 24 Nisan 1933 tarihli ve 14234 sayılı, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk imzalı kararnamedir (Taştekin, 2017: 173).

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde anadili Türkçe olmayan yabancı askerî personelin eğitimi belirli hukuki ve idari düzenlemeler çerçevesinde şekillendirilmiştir (Taştekin, 2017: 174). “*Türkçe öğrenen MAP’den askerî liseler, harp okulları, Gülhane Askerî Tıp Akademisi, sınıf okulları ve harp akademilerinde öğrenim görenlere öğrenci; lisan okulları vb. kurumlarda Türkçe öğrenen rütbeli personele ise kursiyer denmekteydi.*” (Taştekin, 2017: 174). TSK terminolojisinde bu gruba dâhil olan öğrencilerden bahsedilirken “yabancı” kelimesi yerine “misafir” sıfatının kullanılmasına özen gösterilmektedir (Taştekin, 2017: 173). Millî Savunma Üniversitesi (MSÜ) bünyesindeki askerî okullarda ve astsubay meslek yüksekokullarında öğrenim görecekt olan misafir askerî öğrenciler (MAÖ) ise bir yıllık yoğun Türkçe hazırlık eğitime tabi tutulmakta ve bu program sonunda asgari B2 düzeyinde yeterlilik kazanmaları hedeflenmektedir (Taştekin, 2017: 175; Güleç, 2022: 79). TSK’nin dil öğretiminde metodolojik olarak benimsediği yaklaşım “Seçmeci (Eklektik) Yöntem” olup bu

yaklaşımında dört temel dil becerisinin dengeli bir şekilde geliştirilmesi esas alınmaktaydı. Ancak 31 Mart 2014 tarihinde yayımlanan yeni uygulama emriyle birlikte, teorik dil bilgisi kurallarının ezberletilmesinden ziyade başlangıç düzeyinde okuma ve dinleme gibi alıcı becerilerin ön planda tutulduğu “Anlama Odaklı Öğrenme” modeline geçiş yapılmıştır (Taştekin, 2017: 174). Bu dönüşüm, misafir askerî personelin günlük kışla yaşantısına ve temel eğitim süreçlerine daha hızlı uyum sağlamasını hedeflemektedir. Öte yandan, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde doğrudan askerî terminolojiyi öğretmek üzere tasarlanmış tarihî ve güncel materyaller incelendiğinde, bu kaynakların belirli bir pedagojik birikimin ürünü olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kurumsal düzeydeki en belirgin sınırlılıklardan biri, askerî Türkçe öğretimi alanında uluslararası geçerliğe sahip, dört dil becerisini ölçen standart bir dil yeterlilik ve muafiyet sınavının bulunmamasıdır (Taştekin, 2017: 178). Bu durum, öğretim materyallerinin standartlaşması ve ölçme-değerlendirme süreçlerinin birbiriyle uyumlu hale getirilmesi önündeki temel engellerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Ele alınacak olan askerî terminolojinin öğretimi, alan yazınında oldukça sınırlı düzeyde incelenmiş özgün bir konudur. Söz konusu çalışma, doğrudan 1978-1980 yıllarında Silahlı Kuvvetler İstihbarat ve Dil Okulu Türkçe Bölümü bünyesinde Öğ. (Öğretmen) Yb. (Yarbay) Nurettin Koç ve Öğ. Yb. Mesut Akça tarafından hazırlanan Genelkurmay Basımevi tarafından yayımlanan *Yabancılar için Temel Türkçe I-II-III-IV* öğretim setini ele almaktadır. Yürütülen çalışmanın hedefi, bahsi geçen öğretim setinin, misafir askerî personelin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda askerî terminolojiye aşina olmalarını sağlamadaki rolünü ve öğretim durumlarını analiz etmektir. *Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV* öğretim seti, askeriye için özel olarak hazırlanmış Türkçe öğretim kaynaklarının ilk ve en sistemli örneği olmasıyla birlikte çalışmanın ana veri kaynağını ve omurgasını oluşturmaktadır.

İncelenen set, misafir askerî personelin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda askerî terminolojiye aşina olmalarını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bu bağlamda temel bir kaynak işlevi görmektedir. Askerî alan için özel hazırlanmış Türkçe öğretim kaynaklarından biri ve alanda sistematik ilk çalışma olması bakımından söz konusu eser, büyük bir öneme sahiptir.

Öğretim seti; yapı, içerik ve yöntem olarak birbirini tamamlayan dört ciltten oluşmaktadır. Birinci ve ikinci cilt olan *Temel Türkçe I* ve *Temel Türkçe II*, misafir askerî öğrencilerin günlük iletişimde kullanabilecekleri temel dil bilgisi ve söz varlığını geliştirmeye

yönelik hazırlanmış ders kitaplarıdır. Üçüncü cilt olan *Temel Türkçe III* (Öğretmen Kitabı), öğretmenlere yönelik yöntemsel açıklamalar ve ders işleme önerileri sunan bir kılavuz niteliğindedir. Dördüncü cilt olan *Temel Türkçe Askerî Metinler*, doğrudan askerî terminolojiye dayalı metinlerden ve müstakil terimlerden oluşmaktadır. Böylece öğrencilerin alanlarına özgü kelimelerle tanışmaları sağlanmaktadır. Hedef kitlesi olan misafir askerî personelin dilsel ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış olup her ders (ünite) düzeyinde yapılandırılmıştır. Genel yapısı itibarıyla öğretim seti, hem temel dil öğretimini hem de meslekî eğitimi aynı çatı altında birleştirmektedir.

Öğretim setinde askerî terminolojinin öğretimi, ezbere dayalı bir sözcük çalışmasından ziyade, günlük hayatın ve askerî disiplinin harmanlandığı çok aşamalı bir içerik tasarımıyla sunulmaktadır. Öğretim setindeki her ders (ünite), kendi içinde birbirini destekleyen dört temel bölümden oluşmaktadır:

- Birinci bölümde, okuma- anlama becerisine yönelik, temaya uygun özgün bir metne yer verilmektedir.
- İkinci bölümde, bu okuma metniyle doğrudan ilişkili dil bilgisi yapıları ve öğrenilenlerin pekiştirilmesini sağlayan alıştırmalar yer almaktadır.
- Üçüncü bölümde, genellikle önceki temayla ilişkili ikinci bir okuma metni sunularak öğrencinin söz varlığı ve buna bağlı olarak bağlamı genişletilmektedir.
- Dördüncü bölümde, öğrenilen sözcük ve dil bilgisi içeriklerinin pekiştirilmesine yönelik çeşitli alıştırmalar yer almaktadır.

Her dersin (ünitenin) bitiminde, ilgili derste geçen kelimelerin yer aldığı “Yeni Kelimeler” bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde kelimelerin Türkçe, Arapça ve İngilizce olmak üzere üç dilli karşılıkları verilmiştir. Bu yapı, öğrencinin kendi öğrenme sürecini izleyebilmesine olanak tanıyan öğrenen odaklı bir tasarım olduğunu göstermektedir.

Kitabın en sonunda ise öğretim sürecinde yer alan tüm sözcüklerin alfabetik sıraya göre verildiği bir dizin bulunmaktadır. Öğretim setinde kullanılan askerî terimlerin derlenmesi, sınıflandırılması ve sunum biçimlerinin incelenmesi, çalışma için gerekli olan terminolojik veri tabanının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle eser hem tarihsel bir belge hem de araştırmaya veri sağlayan bir materyal olarak değerlendirilebilecektir. Kitabın öğretimsel yaklaşımının analiz edilmesi, çalışmadan geliştirilecek olan öğretim modellerine veya önerilere ışık tutacaktır. Geleneksel yöntemlere dayalı hazırlanan bu

materyalden hareketle, günümüz iletişimsel dil öğretim yöntemleriyle nasıl daha etkili bir askerî terminoloji öğretimi yapılabileceği tartışılabilir. Eserin alan yazınında yeterince çalışılmamış olması, çalışmanın özgünlük düzeyini artıran bir unsurdur. Dolayısıyla bu kaynak hem araştırmanın teorik çerçevesinin şekillenmesine hem de uygulama boyutunda somut verilerin elde edilmesine katkı sunacaktır.

1.Yöntem

1.1. Araştırma Modeli

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. *“Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır.”* (Karasar, 2005’ten Akt. Sak ve ark., 2021: 230). Çalışmanın amacı, öğretim setindeki askerî terminolojiyi tespit etmek ve terminolojinin sunum biçimlerini değerlendirmektir.

1.2. Veri Kaynağı

Çalışmanın veri kaynağını, misafir askerî personele yönelik hazırlanmış olan *Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV* adlı öğretim seti oluşturmaktadır.

- *Temel Türkçe I ve II*: Misafir askerî öğrencilerin günlük iletişimde kullanabilecekleri temel dil bilgisi ve söz varlığını geliştirmeye yönelik ders kitaplarıdır.
- *Temel Türkçe III* (Öğretmen Kitabı): Öğretmenlere yönelik yöntemsel açıklamalar ve ders işleme önerileri sunan bir kılavuz niteliğindedir.
- *Temel Türkçe IV* (Askerî Metinler): Doğrudan askerî terminolojiye dayalı metinlerden ve müstakil terimlerden oluşarak öğrencilerin alanlarına özgü kelimelerle tanışmalarını sağlar.

1.3. Verilerin Analizi

Çalışmada veri işleme ve analiz süreci belirli inceleme birimleri üzerinden sistematik olarak yürütülmüştür. Öğretim setinin kitapları ünite düzeyinde ayrıntılı biçimde taranarak şu birimler temel alınmıştır:

Birincil İnceleme Birimi: Askerî terminoloji ögesi (terim, terim grubu, rütbe adı, kalıp ifadeler, askerî jargon vb.) sadece müstakıl kelimeler değil, askerî bağlam taşıyan çoklu kelime yapıları ve kalıp ifadeler de veri kapsamına alınmıştır.

İkincil İnceleme Birimi: Terimin geçtiği öğretimsel bağlamlar. Bu bağlamlar; metin, diyalog, alıştırma, dil bilgisi örneği, görsel destekli içerik ve ünite sonu sözlük bölümleri olarak tasnif edilmiştir.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için, veriler orijinal hâline sadık kalınarak analiz edilmiş; verilerin tekrar okunması ve üzerinde tekrar çalışılması ile iç tutarlılık sağlanmıştır (Karataş, 2015).

Elde edilen bulgular, öznel yorumlardan arındırılarak okuyucunun anlayabileceği bir dille tanımlanmış, açıklanmış ve doğrudan alıntılarla desteklenerek bulguların teyit edilebilirliği artırılmıştır (Karataş, 2015).

2. Bulgular

2.1. Kitaplarda Kullanılan Askerî Terminoloji Öğretimi

Yapılan taramalar öğretim setindeki askerî terminolojinin her üniteye homojen bir şekilde dağılmadığını, aksine belirli temalara göre yapılandırıldığını göstermektedir. Bazı ünitelerde tamamen günlük yaşam konularının işlendiği, belirli derslerde ise askerî kurum adları, rütbeler ve askerî kavramların yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Temel Türkçe I: Bu cilt misafir askerî öğrencilerin günlük yaşamda ve kışla ortamında karşılaşabilecekleri en temel dil bilgisi yapılarını ve somut söz varlığını inşa etmeyi amaçlamaktadır. Kitapta, askerî terminolojiye giriş niteliğindeki somut rütbeler, mekânlar ve nesneler bağlamsal metinlerle sunulmaktadır.

BEŞİNCİ DERS/ Birinci Bölüm: “YENİ ARKADAŞ”

“Sevim — Şurada bir *er* var. O, orada ne yapıyor?

İlhan — *Nöbet tutuyor, nöbetçi*. Bak, arkasında *askerî bina* var. İçerde birçok *er* var.

Sevim — *Subay* yok mu?

İlhan — Var. Birkaç *subay* var. Biri *binbaşı*. Benim babam da *subay*. Ben de *subay* olacağım.” (Koç ve Akça, 1979: 39-40)

I. Kitap, 5. derste kullanılan tanışma ve tanıtma muhtevalı diyalog metninde *er*, *nöbet tutmak*, *nöbetçi*, *askerî bina*, *subay*, *binbaşı* terimleri kullanılmıştır. Er “Rütbesiz asker; nefer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1195). Nöbet tutmak “asker, polis vb. bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2503). Nöbetçi “Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendinde olan kimse.”

(Türk Dil Kurumu, 2023: 2503). Askerî bina “Askerlikle ilgili, askere özgü yapı, yerleşke.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 259;535). Subay “Silahlı kuvvetlerde asteğmenden orgeneral veya oramirale kadar rütbedeki asker.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3033). Binbaşı “Orduda rütbesi yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan ve asıl görevi tabur komutanlığı olan subay.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 535). Binbaşı, subay rütbe adı; nöbet ve buna bağlı nöbetçi terimleri görevli askerî; askerî bina uygulama yeri olarak mekân adı şeklinde gruplandırılabilir.

ONUNCU DERS/ Birinci Bölüm: “HASTA ZİYARETİ”

Erdoğan — Hangi hastaneye gidiyorsunuz?

Selim — *Gülhane Askerî Hastanesine*.

Erdoğan — Sizin ne işiniz var *askerî hastanede*? Kim hasta?

Selim — Bir *teğmen* arkadaşımız vardı ya, işte o hasta.

Erdoğan — Hangi *teğmen*? Hatırlamıyorum.

Selim — Geçen hafta Kızılay'da karşılaştık. Bizi *Orduevi* bahçesine davet etti, orada çay içtik. Ne çabuk unuttun?

Erdoğan — Şimdi hatırladım. Uzun boylu, sarışın, yakışıklı bir *subaydı*. Demek o hasta. (Koç ve Akça, 1979: 87-88)

I. Kitap, 10. dersin birinci bölümünde kullanılan sosyal yaşam muhtevalı metinde *askerî hastane*, *teğmen*, *orduevi*, *subay* terimleri kullanılmıştır. Askerî Hastane “Bütün askerlerin ve aile bireylerinin tedavi edildiği sağlık kuruluşu.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 259). Teğmen “Orduda rütbesi asteğmenle üsteğmen arasında olan, takım komutanlığı yapan subay.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3222). Orduevi “Kara, deniz ve hava subay ve astsubaylarının buluştukları, sosyal gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde yapılmış lokal veya yapı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2546). Subay “Silahlı kuvvetlerde asteğmenden orgeneral veya oramirale kadar rütbedeki asker.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3033). Orduevi, askerî hastane, kurumsal tesis adı; teğmen, subay rütbe adı olarak gruplandırılabilir.

ONUNCU DERS/ Üçüncü Bölüm: “LOKANTADA”

Selim'le Ahmet, cumartesi günü gezmek için Kızılay'a gittiler. Selim Kızılay'da *Üsteğmen* Yılmaz'ı gördü. Yanına gittiler. Selim, *Üsteğmen* Yılmaz'la Ahmet'i tanıştırdı.

Üsteğmen Yılmaz, Selim'in akrabasıdır. Amcasının oğludur. Dört yıl önce *Harp Okulu'nun* bitirdi. Bu yıl da *üsteğmen* oldu. *Üsteğmen* Yılmaz orta boylu ve esmerdir. Her zaman temiz giyinir. *Üniforması* daima ütülüdür.

Selim ve Ahmet, saat on ikiye kadar Kızılay'da gezdiler. Saat on ikiyi on geçte bir lokantaya girdiler. Bu, güzel ve temiz bir lokantaydı. Her masada çiçek vardı. Garsondan yemek listesini istediler. Garson yemek listesini verdi. Sonra masaya tabakları, kaşıkları, bıçakları koydu. Tuz ve karabiber de getirdi. Selim, önce çorba içti, sonra balık, pilav ve meyve yedi. Ahmet, tavuk, yeşil salata ve zeytinyağlı fasulye yedi.

Yemekten sonra *Gülhane Askerî Hastanesine* gittiler. Hastanenin kapısında *nöbetçi erler* vardı. *Erlerin* önünden geçtiler, hastaneye girdiler. İçerde *nöbetçi assubaya* Kulak-Burun-Bogaz *koğuşunu* sordular. *Assubay* onlara yardım etti. (Koç ve Akça, 1979: 91)

I. Kitap, 10. dersin üçüncü bölümünde kullanılan sosyal yaşam muhtevalı metinde *üsteğmen, Harp Okulu, üniforma, Askeri Hastane, nöbetçi er, er, nöbetçi astsubay koğuş, astsubay* terimleri kullanılmıştır. Üsteğmen “Orduda rütbesi teğmenle yüzbaşı arasında olan subay.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3448). Harp Okulu “Türk Silahlı Kuvvetlerine subay yetiştiren yüksekokul; harbiye.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1525). Üniforma “Silahlı kuvvetlerin resmi giysisi.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3438). Askerî Hastane “Bütün askerlerin ve aile bireylerinin tedavi edildiği sağlık kuruluşu, asker hastanesi.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 259). Nöbetçi Er “Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendinde olan rütbesiz asker; nefer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2503;1195). Er “Rütbesiz asker; nefer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1195). Nöbetçi Astsubay “Silahlı Kuvvetler yasasına göre astsubay meslek yüksekokullarında yetişerek Silahlı Kuvvetlere katılan astsubay çavuştan astsubay kıdemli başçavuşa kadar rütbesi olan nöbet bekleyen, nöbet sırası kendinde olan asker; gedikli.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2503; 267). Koğuş “Kışla, okul, tutukevi hastane vb. kalabalık yerlerde, içinde birçok kimsenin yattığı veya barındığı büyük oda.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2069). Astsubay “Silahlı Kuvvetler yasasına göre astsubay meslek yüksekokullarında yetişerek Silahlı Kuvvetlere katılan astsubay çavuştan astsubay kıdemli başçavuşa kadar rütbesi olan asker; gedikli.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 267). Üsteğmen, astsubay, er rütbe adı; nöbetçi er, nöbetçi astsubay görevli asker adı; Harp Okulu eğitim kurumu adı; Askerî Hastane kurumsal tesis adı; koğuş askerî mekân adı; üniforma kıyafet adı olarak gruplandırılabilir.

Temel Türkçe II: Bu cilt birinci ciltten elde edilen dilsel kazanımların üzerine kurulan bu kitapta odak noktası "Görev, Operasyon ve Tarihsel Bilinç" temalarına kaymaktadır. Terimler artık eylemsel ve stratejik bağlamlarda sunulmaktadır.

YİRMİ DOKUZUNCU DERS/ Üçüncü Bölüm: “KURTULUŞ SAVAŞI”

Birinci Dünya Savaşı biter bitmez Kurtuluş (İstiklâl) Savaşı başladı. Atatürk 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gitti. Sonra Sivas'a, Erzurum'a gitti. Halkı düşmana karşı *savaşa* çağırdı. 23 Nisan 1920'de, Ankara'da Büyük Millet Meclisini açtı. Daha sonra yeni bir *ordu* kurdu.

Türk ordusu üç yıl *savaştı*. 1920, 1921 ve 1922 yıllarında yapılan *savaşlarda düşmanı* yendi. *Yunan ve Ermeni ordusu* esir oldu. İngilizler, Fransızlar, İstanbul'dan ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden, İtalyanlar Akdeniz bölgesinden çıktılar.

Kurtuluş savaşında *Türk Ordusunun silahu* yoktu. *Topu*, uçağı yoktu, ama Atatürk gibi büyük bir *komutan* vardı. Atatürk, yeni *Türk ordusuyla* Yunanlılara, Ermenilere, İngilizlere, Fransızlara, İtalyanlara karşı büyük bir *zafer* kazandı. Atatürk, *düşmanı* yurdumuzdan attıktan sonra, fakirliğe karşı *savaş* açtı. Okullar, yollar, fabrikalar yaptı. Milletle beraber çalıştı.

Büyük Atatürk 1938 yılında 57 yaşında öldü. (Koç ve Akça, 1978: 65)

II. Kitap, 29. derste kullanılan Kurtuluş Savaşı muhtevalı metinde *savaş, ordu, düşman, silah, top, komutan, zafer* terimleri kullanılmıştır. Savaş “Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele; harp.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2868). Ordu

“Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü; askerîye.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2546). Düşman “Birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin asker, sivil bütün uyrukları.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1111). Silah “Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan nesne, etken araç.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2957). Top “Gülle veya şarapnel atan büyük ateşli silah.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3306). Komutan “Bir asker topluluğunun başı; kumandan.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2085). Zafer “Savaşta kazanılan başarı; utku.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3684). Savaş askerî eylem adı; ordu askerî kurumsal yapı adı; düşman askerî karşı taraf adı; silah, top ve uçak askerî teçhizat ve vasıta adı; komutan askerî ünvan adı; zafer askerî sonuç adı olarak gruplandırılabilir.

OTUZUNCU DERS/Birinci Bölüm: “GAZETE HABERLERİ”

“Ayşe— Günaydın Ahmet.

Ahmet— Günaydın Ayşe.

Ayşe— Ben bugün gazete okuyamadım. Gazetelerde önemli haberler var mı?

Ahmet— Evet, Ayşe. Önemli haberler var. Rusya Çekoslovakya’yı *işgal etti*. Prag’da Rus *tankları* radyoevinin *kuşatmış*. Her taraftan *makinelî tüfek* sesleri geliyordu.

Ayşe— Vietnam’da da *savaş* gittikçe şiddetleniyormuş, değil mi?

Ahmet— Ne yazık ki öyle. Viyetkonglar, Saygo’nun yaklaşık olarak altmış kilometre kuzeyinde *saldırıya* geçmişler. Şehirleri ve köyleri *havan ateşine* tutmuşlar. Amerikan ağır *bombardıman uçakları* Kuzey Vietnam *mevzilerini bombalamış*. Bir Amerikan uçağı düşürülmüş. Bazı haberlere göre Kuzey Vietnam da önemli *yığınaklar* yapıyormuş.

Ayşe— Orta Doğu’da durum nasıl?

Ahmet— İsrail, yine Ürdün topraklarına girmiş. İsrail uçakları ve *topları* sivilleri, çocukları *bombalamış*. İşte önemli haberler bunlar. Ha..... unutuyordum. Bir önemli haber daha var.

Ayşe— Ne?

Ahmet— Elizabeth Taylor ameliyat olmuş. (Gülüşmeler) (Koç ve Akça, 1978: 70-71)

II. Kitap, 30. derste kullanılan uluslararası siyasi ve askerî gelişmeler muhtevalı metinde *işgal etmek*, *tank*, *kuşatmak*, *makinelî tüfek*, *savaş*, *saldırı*, *havan ateşi*, *bombardıman uçağı*, *mevzi*, *bombalamak*, *yığınak*, *top* terimleri kullanılmıştır. İşgal etmek “bir yeri ele geçirmek.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1755). Tank “Zırhlı ve silahlı, tekerlekleri paletli, motorlu savaş taşıtı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3175). Kuşatmak “Bir ülkenin veya bir yerin dış dünya ile olan her türlü bağlantısını kuvvet kullanarak kesmek; abluka etmek, ablukaya almak, ihata etmek, muhasara etmek.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2180). Makinelî tüfek “Tetiğine basıldığında sürekli kurşun atan bir tür tüfek; makinelî.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2277). Savaş “Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele; harp.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2867). Saldırı “Kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma; hücum, taarruz, tecavüz” (Türk Dil

Kurumu, 2023: 2833). Havan ateşi “Baraj ateşi; özel olarak ve belirli bir hedefe nişan alınarak yapılan atıştan farklı olarak, bir boşluğu veya sahayı doldurmak amacıyla yapılan atış.” (Sabuncuoğlu, 2018: 95). Bombardıman uçağı “Düşmanın savaş kapasitesini zayıflatmak amacıyla uzak bir hedefe büyük miktarda bomba bırakmak üzere tasarlanmış, orta ve uzun menzilli uçak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 580). Mevzi “Askerî birliğin savaş sırasında savunma tedbirleri alarak yerleştiği yer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2356). Bombalamak “Belli bir hedefe bomba atmak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 579). Yığınak “Bir şeyin biriktiği yer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3618). Top “Gülle veya şarapnel atan büyük ateşli silah.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3306). İşgal etmek, kuşatmak, savaş, saldırı, bombalamak askerî eylem adı; tank, makineli tüfek, havan ateşi, bombardıman uçağı, top, araç ve teçhizat adı; mevzi, yığınak askerî strateji ve yerleşim adı olarak gruplandırılabilir.

OTUZUNCU DERS/ Üçüncü Bölüm: “MİLLET MALI”

Soğuk, karlı bir hava. Her yer bembeyaz. Bu beyazlığı yalnız önümüzde giden karaltılar bozuyor. Bunlar, arabalarıyla *ordumuza cephane* taşıyan köylü kadınlar.

Biraz sonra onlara yetişip selâmlaştık.

Biz kalın paltolarımız altında titrerken çok yaşlı bir nine yorganını arabanın üstüne örtmüştü. Sırtında kendisi gibi yarı çıplak bir yavru vardı.

Onları görünce içimiz sızladı.

— Nineciğim, dedim, sen üşümez misin? Bak torunun da neredeyse donacak. Arabaya serdiğin yorganı onun üstüne örtsene.

Nine arabaya doğru koştu:

— Kar yağıyor, oğlum, dedi. Bu yorganın altındaki millet malıdır. Islanmasın.

Sonra yorganın uçlarını çeke çeke *gülleleri (bombaları)* iyice örttü.

Torunundan, kendisinden daha çok *ordumuzun cephanesini* düşünüyordu.

İşte Türk milleti, Kurtuluş Savaşını böyle fedakârlıklarla kazandı. (Koç ve Akça, 1978: 74)

II. Kitap, 30. derste kullanılan Millî Mücadele muhtevalı metinde *ordu*, *cephane*, *gülle*, *bomba* terimleri kullanılmıştır. Ordu “Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü; askerîye.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2546). Cephane “Ateşli silahlarla atılmak için hazırlanan her türlü patlayıcı madde; mühimmat.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 698). Gülle “Eskiden som taş veya demirden, yuvarlak bir biçimde yapılırken, günümüzde çelikten silindirik biçiminde, bir ucu sivri olarak yapılan top mermisi.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1445). Bomba “Canlı veya cansız hedeflere atılan, içi yakıcı ve yıkıcı maddelerle doldurulmuş, türlü büyüklükte patlayıcı, ateşli silah.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 579). Ordu kurumsal yapı adı; cephane, gülle, bomba, mühimmat ve teçhizat adı olarak gruplandırılabilir.

OTUZ DOKUZUNCU DERS/ Birinci Bölüm: “DÜĞÜN HAZIRLIKLARI”

“Gönül — Üzgün görünüyorsun, neyin var Hasta mısın yoksa?

Kâşgarlı Mahmud Dil ve Edebiyat Dergisi, 2026, 2 (3), TÜRKİYE

Nilgün — Hayır, hasta falan değilim ama gerçekten üzgünüm.

Gönül — Neden?

Nilgün — Turgut yarın **birliğine** dönüyor. İzni bitti.

Turgut — İlahi Nilgün, bunda üzülecek ne var? Herkes gibi ben de **vatan görevimi** yapıyorum. Sonra çoğu gitti azı kaldı. Dört ay sonra **askerlik görevim** sona erecek.

Gönül — Trenle mi gideceksiniz, Turgut Bey?

Turgut — Evet. Trenim bu akşam saat 8,30 da hareket edecek. Gece yolculuğu yapacağım. Çünkü bu mevsimde otobüs yolculuğu tehlikelidir. Yollar her an kapanabilir. Bu yıl çok kar yağıyor. Nilgüncüğüm, düğününüz ne zaman olacak?

Nilgün — Vallahi bilmem ki... Turgut'un **askerlik görevi** biter bitmez olsun istiyoruz. Bakalım mümkün olacak mı?

Gönül — Olur tabii... Niçin olmasın?

Turgut — Bazı sorunlar var. Her şeyden önce kiralık bir ev bulmamız, onu döşememiz gerekiyor. Bunlar zor işler, hemen olmaz.

Gönül — Haklısınız. Özellikle ev bulmak çok zor. Şu sıralarda kiralar da çok yüksek. 2500 liradan aşağı kiralık ev bulunmuyor. Şimdiden aramaya başlasanız iyi edersiniz. Nasıl bir ev istiyorsunuz? Ben de ilgileneyim.

Nilgün — Sağ ol. Çok iyi, çok nazıksın.

Gönül — Aa... Ne olacak şekerim? Ev kuranla evlenene herkes yardım eder. Size iki oda bir salon yeter, değil mi?

Nilgün — Yeter tabii. Yalnız giriş katı veya üst kat olmasın.

Gönül — Hiç üzülmeyin, ben arkadaşlara da söylerim, hep birden istediğiniz gibi bir ev buluruz. Şimdi ben izninizi isteyeyim. Sizin de yapılacak işleriniz vardır. Size iyi yolculuklar Turgut Bey. İnşallah dört ay sonra görüşürüz.

Turgut — İnşallah Gönül Hanım. Gösterdiğiniz ilgi için çok teşekkür ederiz. Biz de sizi şimdiden düğünüme davet ediyoruz, değil mi Nilgün?

Nilgün — Tabii... Tabii... Zaten ben onun yakasını kolay bırakmam. Gelinliğini beraber seçeceğiz. Yatak odası ve oturma odası takımlarını beraber seçeceğiz. O, bu işlerde bize göre daha tecrübeli.

Gönül — Geçen yıl biz de çok sıkıntılı günler geçirdik. Günlerce, sabahtan akşama kadar, ev aradık. Evi bulduk bu defa onu döşemek için günlerce uğraştık. Ancak balayında dinlenebildik. Hay Allah, yine çok konuştum. Haydi hoşça kalın...

Gönül ve Turgut — Güle güle... Güle güle...

Turgut — Şu Gönül iyi arkadaş, değil mi?

Nilgün — Gerçekten iyidir. Arkadaşlarımın içinde en çok onu severim. İyilik sever, fedakâr bir arkadaşır.

Turgut — Eve dönelim artık. Daha valizimi hazırlamadım.

Nilgün — Annen hazırlamıştır. Eğer hazırlamamışsa sen **üniformanı** giyerken ben hazırlarım. Şimdi acele etme. Daha iki saatimiz var. Gel şu pastacıya girelim. Son defa başbaşa çay içelim.

Turgut — Nasıl istersen... (Koç ve Akça, 1978: 163-164)

II. Kitap, 39. derste kullanılan evlilik öncesi hazırlıklar ve zorunlu hizmet bilinci muhtevalı metinde *birlik*, *vatan görevi*, *askerlik görevi*, *üniforma* terimleri kullanılmıştır. Birlik “Bölük, tabur alay vb. bir bütün sayılan topluluk.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 555).

Vatan Görevi “Askerlik hizmetinde bulunma; vatani vazife.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3472). Askerlik Görevi “Askerlik.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 260). Üniforma “Silahlı kuvvetlerin resmi giysisi.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3438). Birlik kurumsal yapı ve yerleşke adı; vatan görevi, askerlik görevi askerî yükümlülük ve hizmet adı; üniforma askerî kıyafet adı olarak gruplandırılabilir.

OTUZ DOKUZUNCU DERS/ Üçüncü Bölüm: “ASKERLİK ANILARI”

Hasan, iki yıl önce, düğününden üç ay sonra *askere* gitti. Bu *kutsal görevi* birkaç gün önce tamamlayarak evine döndü. *Askerken* “Ah şu *askerlik* bir bitse” diye sabırsızlanıyordu. Oysa şimdi o günleri hiç unutamıyor. Yalnız kaldığı zamanlar, sokakta yürürken *askerlik* hayatı bir film gibi gözlerinin önünden gelip geçiyor.

Askerlik hayatının ilk günlerini hatırlıyor, en çok. Sivil elbisesini çıkarıp *asker elbisesi* giydiği gün *bölük komutanı*, arkadaşları gibi onu da berbere göndermişti. Berber, onun o güzelim uzun saçlarını kısaltmış, bıyıklarını kesmişti. Hasan sanki başka bir adam olmuştu.

Askerlikte her şey değişti. Yemekhaneye düzgün sıralar halinde gidiliyordu. Yemekhanede herkes yerine geçiyor fakat oturmuyordu. Önce yüksek sesle, hep bir ağızdan dua ediliyordu.

Akşamları saat dokuzda uyuyorlar, sabahları altıda uyanıyorlardı. Hasan sivil hayata uymayan bu düzenli, bu hiç bozulmayan *askerlik* hayatına on, on beş günde ancak alışabilmişti. Yalnız bir şeye alışamamıştı: Zaman zaman gecenin ikisinde, üçünde *kalk borusu* acı acı çalardı. Bu, gece *talimi* var, demekti. Herkes yatağından fırlar, bir koşuşma, bir telâş başlardı. Çünkü en geç on dakika içinde toplanma yerinde olmak gerekirdi. Bu yüzden Hasan da bütün arkadaşları gibi vakit kaybetmeden giyinir, çantasını, *tüfeğini* alır, koşar adımlarla toplanma yerine giderdi. Hele kış aylarında, Sarıkamış'ın sıfırın altında 20, 25 dereceye kadar düşen soğukunda bu *talimler* ne kadar zor olurdu!..

Talimler, talimler, talimler... "Yat!.. Kalk!.. Sağa dön! Sola dön!.. İleri marş!.. Silah omza! Rahat! Hazır ol!.." sesleri hâlâ kulaklarında çınlıyor.

Terhis yaklaştıkça o da bütün arkadaşları gibi ayları günleri sayıyordu: “Beş ay kaldı, iki ay kaldı, yirmi gün kaldı, beş gün kaldı...” Derken *askerlik görevi* bitivermişti. İşte o zaman içinde derin bir acı duymuştu. O zaman anlamıştı ki, iyi dostluklar ancak *askerlikte* olurmuş. *Askerlik* insanın hayatını düzene sokarmış. Ona doğruluğu, çalışmayı, sevmeyi, arkadaşlığı öğretirmiş. Onu yepyeni bir insan yaparmış. *Askerlik* gerçekten kutsalmış.

Kışlayı terkettiği gün onun için unutulmaz bir gündü. Sabah erkenden uyanmış, o kadar çok alıştığı, çok sevdiği asker elbisesinin yerine yine sivil elbisesini giymişti. Sanki yeniden bambaşka bir insan olmuştu. Yüreği acıyla dolmuştu. “İnsan alıştığı yerden, alıştığı insanlardan kolay kolay ayrılamıyormuş...” diye düşünmüştü. Kahvaltıda ne yediğini ve içtiğini iyi hatırlamıyor. Kahvaltıdan sonra arkadaşlarıyla bir bir kucaklaşmış, *Bölük komutanı* “Helal olsun Hasan” derken yanaklarından öpmüş, “Bir ihtiyacın var mı, paran var mı?” diye sormuştu. Sonra neler olmuştu? Her şeyi parça parça hatırlıyordu: İstasyona geliş... acı bir tren sesi... Uğurlamaya gelen dostlarının “Güle güle...” sesleri... uzaktan sallanan eller, mendiller... Ayrılış...

Şimdi bir kuş olsa... Uçsa gitse, ta Sarıkamış’a... Bir görse arkadaşlarını *kışlasını*... Yatağında kim yatıyor acaba? *Tüfeğini, matrasını* kime verdiler ki ... (Koç ve Akça, 1978: 168)

II. Kitap, 39. derste kullanılan askerlik anıları ve kışla yaşantısı muhtevalı metinde asker, kutsal görev, askerlik, asker elbisesi, kalk borusu, talim, tüfek, terhis, kışla, bölük komutanı, yat, kalk, sağa dön, sola dön, ileri marş, silah omza, rahat, hazır ol, matara terimleri kullanılmıştır. Asker “Orduda görev yapan erden generale

kadar herkes; leşker.” (Türk Dil Kurumu, 2023:259). Kutsal görev “Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen; kutsi, mukaddes, lahut bir kimseye veya bir kurula verilen özel amaçlı iş; misyon.” (Türk Dil Kurumu, 2023:2183;1406). Askerlik “Asker olma durumu; askerlik hizmeti, bayrakaltı, vatan borcu, askerîye” (Türk Dil Kurumu, 2023:260). Asker Elbisesi “Orduda görev yapan erden generale kadar herkesin giydiği giysi.” (Türk Dil Kurumu, 2023:259;1161). Kalk borusu “Bir kıtayı veya bir gemideki tayfaları uyandırmak için belirli saatte boru ile verilen işaret” (Türk Dil Kurumu, 2023:1834). Talim “Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi.” (Türk Dil Kurumu, 2023:3163). Tüfek “Savaş veya avda kullanılan, uzun namlulu ateşli silah; delikli demir.” (Türk Dil Kurumu, 2023:3349). Terhis “Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma” (Türk Dil Kurumu, 2023:3261). Kışla “Askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütünü.” (Türk Dil Kurumu, 2023:2030). Bölük Komutanı “Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birliğin başı; kumandan beyi.” (Türk Dil Kurumu, 2023:611; 2085). Sağa dön “ ‘Sauga dön!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018:571). Sola dön “ ‘Sola dön!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 392). İleri marş “ ‘İleri marş!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 291). Rahat “Rahat vaziyeti, askerlerin rahat duruşu alabilecekleri fakat yerlerini terk etmeyecekleri ve konuşmayacakları dinlenme durumu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 81). Hazır ol “ ‘Hazır ol!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 82). Matara “Asker, sporcu, yolcu vb.nin kullandığı, genellikle askısı olan, deri, metal, cam veya plastikten yapılan su kabı.” (Türk Dil Kurumu, 2023:2308). Asker askerî personel adı; kutsal görev, askerlik askerî yükümlülük ve hizmet adı; asker elbisesi askerî kıyafet adı; bölük komutanı askerî ünvan adı; kalk borusu askerî uyarı ve işaret adı; talim askerî eğitim ve uygulama adı; tüfek, matara askerî teçhizat adı; terhis askerî hizmet sonu adı; kışla askerî yerleşke adı; hazır ol, rahat, nizami duruş ve bekleme pozisyonu adı; sağa dön, sola dön, ileri marş hareket biçimleri adı olarak gruplandırılabilir.

KIRK BİRİNCİ DERS/ Birinci Bölüm: “FORSA”

(Kara Memiş ünlü bir Türk kaptanıydı. Kırk yıl önce düşmanlara esir düşmüştü. Onu yirmi yıl *forsa* olarak çalıştırdılar. Sonra artık işe yaramaz diye, zincirlerini çözüp bir adaya çıkardılar. Köle olarak bir çiftçiye sattılar. Kara Memiş, bu çiftçinin yanında yarı aç, yarı tok on yıl çalıştı. Artık kocamıştı. Çiftçi onu serbest bırakınca boş bir kulübeye sığındı. Aradan yıllar geçti. O, her gün oğlunu ve *vatanını* düşünüyordu. Her gün rüyalarında Türk gemilerinin adaya yanaştığını görüyordu. Bir gün):

— Bizimkiler... Bizimkiler... diye bağırarak uyandı. Doğruldu, limana baktı. Gerçekten kalenin karşısına bir *donanma* gelmişti. Gemileri iyice inceledi. Sarardı,

Kâşgarlı Mahmud Dil ve Edebiyat Dergisi, 2026, 2(3), TÜRKİYE

gözlerini açtı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar, Türk gemileriydi. Kıyıya yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı. "Acaba yine rüya mı görüyorum" dedi. "Fakat uyanırken rüya görülür mü?" Kanaat getirmek için elini ısırdı. Yerden sivri bir taş parçası aldı, alınına vurdu. Evet, işte acısını duyuyordu, uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Karaya çıkan **bölükler** ellerinde **bayraklarımızla**, kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk yıllık bir beklemenin verdiği son kuvvetle davrandı. Kıyıya doğru koştu; koştu. Karaya çıkan Türk **askerleri** onu görünce:

— Dur... diye bağırıldılar. İhtiyar durmadı cevap verdi.

— Ben Türk'üm oğullar, ben Türk'üm. **Askerler** onun yaklaşmasını beklediler. İhtiyar, Türklerin yanına varınca önüne ilk geleni tutup öpmeğe başladı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Biraz heyecanı dinince ona sordular:

— Kaç yıldır esirsin?

— Kırk.

— Nerelisin?

— Edremitli.

— Adın ne?

— Kara Memiş.

— Kaptan mıydın?

— Evet.

Bir çığlıktır koptu. "Beye haber verin, Beye haber verin" diye bağırıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kıyısına uçurdular. **Askerlerin** içinde onun hikâyelerini bilmeyen, şöhretini duymayan yoktu. Yeni elbiseler verdiler, sonra:

— Haydi, Bey'in yanına, dediler.

Kendini gemiye getiren **askerlerle** birlikte yürüdü. Kara palabıyıklı, **çelik zırhlar** giymiş iri bir adamın karşısında durdu.

— Sen Kaptan Kara Memiş misin?

— Evet.

— Aç bakayım sağ kolunu.

İhtiyar sağ kolunu açtı, gösterdi. Kolunda derin bir yara izi vardı. Bey ihtiyarın ellerine sarıldı, öpmeye başladı.

— Ben senin oğlunum, dedi.

— Turgut musun?

— Evet, Turgut'um.

İhtiyar sevincinden bayılmıştı. Ayılınca oğlu ona:

— Karaya **cenk** yapmaya çıkıyorum. Sen gemide rahat et, dedi. Eski kahraman kabul etmedi.

— Hayır **cenge** gideceğim.

— Çok ihtiyarsın, baba.

— Fakat kalbim kuvvetli.

— Vurulursun, **vatana** hasret gidersin.

Kara Memiş bir aslan gibi doğruldu. Duramıyordu. **Kılıç, kalkan** istedi. Sonra gemide sallanan **sancağı** göstererek:

— **Şehit** olursam bunu üzerime örtün. **Vatan, bayrağım** dalgalandığı yer değil midir? dedi. (Koç ve Akça, 1978: 186-188)

II. Kitap, 41. derste kullanılan esaret sonrası vatan sevgisi ve denizcilik mücadelesi muhtevalı metinde *forsa*, *vatan*, *donanma*, *bölük*, *bayrak*, *asker*, *çelik zırh*, *cenk*, *kılıç*, *kalkan*, *sancak*, *şehit terimleri* kullanılmıştır. Forsa “Gemilerde kürek çeken tutsak veya hükümlü kimse.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1304). Vatan “Yurt.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3472). Donanma “Belli bir amaçla kullanılan gemilerin bütünü.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1064). Bölük “Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 611). Bayrak “Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş; alem.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 451). Asker “Orduda görev yapan erden generale kadar herkes; leşker.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 259). Çelik Zırh “Su verilerek çok sert ve esnek duruma getirilebilen, bileşiminde az miktarda karbon bulunan demir ve karbon alaşımı içeren, savaşlarda ok, kılıç, süngü vb. silahlardan korunmak için giyilen demir ve tel levhalardan yapılmış giysi; cebe.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 793; 3707). Cenk “Savaş.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 695). Kılıç “Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah; tığ.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2005). Kalkan “Ok, kılıç vb. nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1834). Sancak “Çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2844). Şehit “Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3096). Asker askerî personel adı; forsa deniz askerliğinde tutsak adı; donanma, bölük askerî birlik adı; cenk askerî mücadele adı; çelik zırh, kılıç, kalkan askerî teçhizat ve donanım adı; bayrak, sancak askerî- kültürel sembol adı; vatan askerî ve millî egemenlik alanı adı; şehit askerî ve kutsal mertebe adı olarak gruplandırılabilir.

KIRK İKİNCİ DERS/Birinci Bölüm: “ÖĞRENCİLERLE SÖYLEYİŞİ”

“Bir öğrenci —*İstiklâl Marşınızı* hangisi yazdı?

Öğretmen —*İstiklâl Marşınızı* Mehmet Akif Ersoy yazdı. O. Bugün hayatta değil öldü. *İstiklâl Marşı’mızı* hiç dinlediniz mi?

Bir öğrenci — Dinledik ama bir şey anlamadık. *Törenlerde* söylenen bölümü anlamak isterdik.” (Koç ve Akça, 1978: 200)

II. Kitap, 42. derste kullanılan millî değerler ve İstiklal Marşı muhtevalı metinde *İstiklal Marşı* ve *tören terimleri* kullanılmıştır. İstiklal Marşı “Mehmet Akif Ersoy’un sözlerini yazdığı, Zeki Üngör’ün bestelediği 12 Mart 1921’de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından oy birliğiyle kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti’nin milli marşı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1746). Tören “Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen

Kâşgarlı Mahmud Dil ve Edebiyat Dergisi, 2026, 2(3), TÜRKİYE

hareket dizisi; merasim.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3322). İstiklal Marşı askerî- kültürel ve millî sembol adı; tören askerî ve resmî ritüel adı olarak gruplandırılabilir.

Askerî Metinler: Bu cilt doğrudan mesleki terminolojiye ve kışla pratiklerine odaklanan özel kitap ile öğrencileri karşılaştacakları askerî ortama zihinsel ve dilsel olarak hazırlamayı hedeflemektedir.

İKİNCİ DERS: “KİŞLADA İLK GÜN”

Akşam bir *boru* sesiyle yatıp uyumuşlar, sabah da yine *boru* sesiyle uyanmışlardı. *Boru* sesini duyar duymaz bütün arkadaşları gibi Mehmet de yatağından fırlamış, yıkanmak ve tıraş olmak üzere lavaboya koşmuştu. Sabah yoklamasına yetişebilmek için acele etmeleri gerekiyordu.

Sabah kahvaltısından sonra, bir *çavuş* gelip sıraya girmelerini istemişti. Depoya gideceklerini, orada kendilerine gerekli eşyanın verileceğini söylemişti. Mehmet de diğer *acemi erler* gibi sıraya girmişti. Ne var ki, gerçekte karmakarışık yürüyorlardı. Ne yapsalar sıralar bozuluyor, adımlar birbirine uymuyordu. Etraftan onları seyreden *usta erler* kıs kıs gülüyorlardı. Düzgün yürümeleri için *çavuşun* bağırdı çağırımları bir işe yaramıyordu. Mehmet, herkesin kendisine baktığını, güldüğünü sanıyor; utanıyordu.

Yemekhaneden yüz metre kadar ileride bir barakanın önünde durmuşlardı. *Çavuş, acemi erleri* sırasıyla içeri çağırıyor; herkese ikişer takım er elbisesi, ikişer çift potin; birer adet örme kemer, ekme torbası ve *matara* vermişti. Sonra bir başka depoya gidip oradan da birer *piyade tüfeği, kütüklük, kasatura* ve *çelik başlık* almışlardı. Mehmet tüm arkadaşlarının kendisi gibi heyecanlı olduğunu hissetmişti. Herkes bir an önce giyinmek, *teçhizat* kuşanmak için sabırsızlanıyordu.

Birkaç saat sonra istedikleri olmuş, elbiselerini giyip silahlarını kuşanmışlardı. Yine de usta erlere benzeyememişlerdi. Elbise de *tüfek* de onlarda bir başka türlü duruyordu. Onların bu halini gören bir *onbaşı* “Üzülme, hele *yanaşık düzen* eğitimi başlasın, kısa sürede siz de bizim gibi olursunuz” demişti. (Koç, 1980: 13)

IV. Kitap 2. derste kullanılan askerî yaşam, hiyerarşi ve teçhizatları muhtevalı metinde *boru, usta er, çavuş, acemi er, matara, piyade tüfeği, kütüklük, kasatura, çelik başlık, teçhizat, tüfek, onbaşı, yanaşık düzen* terimleri kullanılmıştır. *Boru* “Borazan.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 586). *Usta er* “Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen rütbesiz asker; nefer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3397;1195). *Çavuş* “Onbaşından sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan erbaş.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 780). *Acemi er* “Askere yeni alınan ve eğitim dönemini henüz tamamlamamış er.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 14). *Matara* “Asker, sporcu, yolcu vb.nin kullandığı, genellikle askısı olan, deri, metal, cam veya plastikten yapılan su kabı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2308). *Piyade tüfeği* “Tüfek; esas itibarıyla yarı otomatik olarak hazırlanmış fakat otomatik şekle çevrilebilen şarjörlü, barut gazı ile işler, hava soğutmalı, 7.62 mm’lik standart NATO mermisi kullanan, omuzdan ateşlenir tipte yarı otomatik bir silah. ‘M-14’ olarak adlandırılır.” (Sabuncuoğlu, 2018: 570). *Kütüklük* “İçine şarjöre geçirilmiş tüfek fişegi konulan ve palaska kayışına geçirilen kösele çanta; fişeklik.”

(Türk Dil Kurumu, 2023: 2209). Kasatura “Süngü gibi tüfeğin namlusu ucuna takılan veya bel kayışına asılı olarak taşınan bir bıçak türü” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1919). Çelik Başlık “Hafif piyade silahlarının, havan ve top mermi parçalarının etkilerine karşı başı korumak için giyilen özel başlık.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 793). Teçhizat “Silah dışındaki savaş gereçleri; donatı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3217). Tüfek “Savaş veya avda kullanılan, uzun namlulu ateşli silah; delikli demir.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3349). Onbaşı “On ere kumanda eden asker, erin üstündeki ilk rütbe.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2539). Yanaşık düzen “Kişi veya araçların birbirinin yanında ve aynı hizada düzenli duruşu; yanaşık nizam.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3529). Acemi er, usta er hizmet düzeyi adı; onbaşı, çavuş rütbe adı; tüfek, kasatura, kütüklük, çelik başlık, matara; silah teçhizat ve donanım adı, teçhizat donanım grubu adı olarak gruplandırılabilir.

ÜÇÜNCÜ DERS: “MEHMET EĞİTİMDE”

Mehmet, *askerlik* hayatına kolaylıkla alışmıştı. İlk günler, *gece nöbetine* kalkmak ona da zor gelmişti. Özellikle *parolayı* aklında tutamıyor ya da biri *nöbet yerine* yaklaştığı zaman *parola* sormayı beceremiyordu. Bu acemilik bir hafta kadar sürmüştü. Artık *nöbet tutmaktan*, biri yaklaştığı zaman *parolayı* sormaktan zevk alıyordu. *Bölük komutanı*, gün geçtikçe, onu daha çok seviyor; her fırsatta “Seni *çavuş kursuna* göndereceğim, seni *çavuş* yapacağım.” diyordu.

Mehmet, artık eğitimden de hoşlanıyordu. Her sabah zamanında kalkıyor, yıkanıp tıraş oluyor; *ekmek torbasını*, *matarasını*, *kütüklüğünü*, *kasaturasını*, *tüfeğini kuşandıktan* sonra *içtima yerine* koşuyordu. Her gün onları *eğitim alanına* götürüyorlardı. Orada *bölüğü*, *takım* ve *mangalara* ayırıyorlardı. Sonra *yanaşık düzen* eğitimi başlıyordu.

İlk hafta eğitime *tüfeksiz* çıkmışlardı. Yalnızca *uygun adımla* yürümeyi, *selam verip almayı*; *sağa, sola ve geriye dönüşleri*, *esas duruşu* öğrenmişlerdi. Sonraki haftalarda bu hareketleri silahlı olarak yapmaya başlamışlardı. Bu çalışmalar sabahtan akşama kadar sürüyordu. Hatta kimi geceler Mehmet rüyasında bile *komut* veriyordu: “*Rahat!..Hazrol!... Sağa dön!... İleri marş!...*”, “*Göz, gez, arpacık...ateş!...*”

Kışlaya geldiklerinde *posta eri* “Mehmet, mektup!” diye seslenince dünyalar onun olmuştu. Yorgunluğunu, ayağının şişini, her şeyi unutmuş; ailesinden gelen mektubu sevinçle, heyecanla okumaya başlamıştı. O gece, Mehmet hep köyünü, karısını, çocuğunu, anacığını düşünmüştü. Mektuptan yaylaya çıktıklarını öğrenmişti. Mehmet ilk kez bu yıl yaylaya gidemeyecekti. O serin gecelerde, *çadırında* yorganına bürünüp yatarken çamların uğultusunu, kuş seslerini dinleyemeyecekti. (Koç, 1980: 23-24)

IV. Kitap, 3. derste kullanılan Mehmet’in askerlik hayatı ve temel askerî eğitim muhtevalı metinde *askerlik*, *gece nöbeti*, *parola*, *bölük komutanı*, *çavuş kursu*, *nöbet yeri*, *nöbet tutmak*, *çavuş*, *ekmek torbası*, *matara*, *kütüklük*, *kasatura*, *tüfek*, *kuşanmak*, *içtima yeri*, *eğitim alanı*, *bölük*, *takım*, *manga*, *yanaşık düzen*, *uygun adım*, *selamlama*, *dönüş*, *esas duruş*, *komut*, *rahat*, *hazır ol*, *ileri marş*, *göz*, *gez*, *arpacık*, *ateş*, *posta eri*, *çadır* terimleri kullanılmıştır. Askerlik “Asker olma durumu; askerlik hizmeti, bayrakaltı, vatan borcu, askerîye.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 260). Gece Nöbeti “Akşamdan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar geçen zaman diliminde sıra ile belirli süre bir yeri bekleme işi.” (Türk Dil

Kurumu, 2023: 1333;2503). Parola “Askerlerin birbirlerini tanımlarını sağlayan ve kendi aralarında önceden kararlaştırdıkları kelime veya söz.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2658). Bölük Komutanı “Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birliğin başı; kumandan beyi.” Çavuş kursu “Onbaşidan sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan erbaşın katıldığı resmî ve özel kuruluşlarca belirli konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 611;2085). Nöbet yeri “Karakol, nöbet yeri, bir muhafız ya da nöbetçinin sorumlu olduğu bölge.” (Sabuncuoğlu, 2018: 513). Nöbet tutmak “asker, polis vb. bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2503). Çavuş “Onbaşidan sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan erbaş” (Türk Dil Kurumu, 2023: 780). Ekmek torbası “Yan torbası.” (Sabuncuoğlu, 2018: 268). Matara “Asker, sporcu, yolcu vb.nin kullandığı, genellikle askısı olan, deri, metal, cam veya plastikten yapılan su kabı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2308). Kütüklük “İçine şarjöre geçirilmiş tüfek fişegi konulan ve palaska kayışına geçirilen kösele çanta; fişeklik.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2209). Kasatura “Süngü gibi tüfeğin namlusu ucuna takılan veya bel kayışına asılı olarak taşınan bir bıçak türü” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1919). Tüfek “Savaş veya avda kullanılan, uzun namlulu ateşli silah; delikli demir.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3349). Kuşanmak “Beline kuşak, kılıç, kemer vb. şeyler bağlamak; takmak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2179). İçtima “Askerlerin silahlı ve donatılmış olarak toplanmaları.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1655). Eğitim alanı “Günün belirli saatlerinde silah ve beden eğitimi yapılan yer; talimhane.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1137). Bölük “Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 611). Takım “Bölüğü oluşturan birliklerden her biri.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3155). Manga “On kişilik asker birliği.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2288). Yanaşık düzen “Kişi veya araçların birbirinin yanında ve aynı hizada düzenli duruşu; yanaşık nizam.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3529). Uygun Adım “Adım atışta birliği gerektiren, grup olarak yapılan bir yürüyüş türü.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 3411). Selamlama “1. Üst rütbeli bir kişiye, bir bayrağa veya yüksek bir makam sahibine vs.ye gösterilen saygı. 2. Selam vaziyeti; bayrak veya elin, talimnamede tanımlanan şekilde selamlama vaziyeti.” (Sabuncuoğlu, 2018: 580). Dönüş “Herhangi bir tarafa cephe almak için yapılan dönüş.” (Sabuncuoğlu, 2018: 263). Esas duruş “Dimdik, kımıldamaksızın durma; esas vaziyet.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1206). Komut “Askerlere, izcilere, öğrencilere beden eğitimi çalışmalarında veya bir tören sırasında bir durumdan başka bir duruma geçmeleri için

verilen emir.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2085). Rahat “Rahat vaziyeti, askerlerin rahat duruşu alabilecekleri fakat yerlerini terk etmeyecekleri ve konuşmayacakları dinlenme durumu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 81). Hazır ol “ ‘Hazır ol!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 82). İleri marş “‘İleri marş!’ komutu.” (Sabuncuoğlu, 2018: 291). Göz “Delik, boşluk.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1417). Gez “Gez, nişangâh.” (Sabuncuoğlu, 2018: 90). Arpacık “Tüfek, tabanca vb. ateşli silahlarda namlunun en ileri bölümünde bulunan ve nişan alırken gezle birlikte göz ile hedef arasında aynı çizgi üzerine getirilen küçük çıkıntı.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 241). Gez göz arpacık “Tüfekte yapılan atışlarda daha iyi nişan almak için kullanılan bir ifade.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1370). Ateş “Batarya veya silah mevzi bölgesini uyarmak ve müteakip haberin bir ateş isteği olacağını belirtmek için verilen emir.” (Sabuncuoğlu, 2018: 274). Posta eri “Bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümüyle görevli rütbesiz asker; nefer.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2725;1195). Çadır “Keçe, deri kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak, direklerle tutturulan, taşınabilir barınak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 742). Manga, takım, bölük birlik seviyeleri adı; askerlik genel askerî statü adı; çavuş rütbe adı; bölük komutanı askerî ünvan adı; posta eri hizmet personeli adı; tüfek, kasatura, kütüklük, kuşanmak, matara, ekmek torbası, çadır; silah teçhizat ve donanım adı; yanaşık düzen, komut sevk ve idare kuralı adı; esas duruş, hazır ol, rahat, nizami duruş ve bekleme pozisyonu adı; çavuş kursu askerî eğitim adı; uygun adım, ileri marş, dönüş intikal ve hareket biçimleri adı; göz, gez, arpacık nişan esasları adı; selamlama askerî protokol adı; nöbet tutmak, gece nöbeti, parola emniyet hizmetleri ve güvenliği adı; gez, ateş atış terimleri adı; içtima yeri, nöbet yeri, eğitim alanı; mekân adı olarak gruplandırılabilir.

ÜÇÜNCÜ DERS/ ALIŞTIRMALAR “Alıştırma: 4”

Aşağıdaki cümlelerde bulunan durum eklerinin altını çiziniz:

Mehmet, *askerlik hayatına* kolaylıkla alışmıştı. İlk günler, *gece nöbetine* kalkmak ona zor geliyordu. Özellikle *parolayı* aklında tutamıyor, ya da biri *nöbet yerine* yaklaştığı zaman *parola* sormayı unutuyordu. Bu acemilik bir hafta kadar sürmüştü. Artık *nöbet tutmaktan*, biri yaklaştığı zaman *parolayı* sormaktan zevk alıyordu. (Koç, 1980:30)

IV. Kitap, 3. derste kullanılan alıştırmalar bölümünde Mehmet’in askerlik hayatı ve temel askerî eğitim muhtevalı metinde *askerlik*, *gece nöbeti*, *parola*, *nöbet yeri*, *nöbet tutmak* terimleri kullanılmıştır. Askerlik “Asker olma durumu; askerlik hizmeti, bayrakaltı, vatan borcu, askerîye.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 260). Gece nöbeti “Akşamdan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar geçen zaman diliminde sıra ile belirli süre bir yeri bekleme işi” (Türk Dil Kurumu, 2023: 1333;2503). Parola “Askerlerin birbirlerini tanımlarını sağlayan ve kendi

aralarında önceden kararlaştırdıkları kelime veya söz.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2658). Nöbet yeri “Karakol, nöbet yeri, bir muhafız ya da nöbetçinin sorumlu olduğu bölge.” (Sabuncuoğlu, 2018: 513). Nöbet tutmak “asker, polis vb. bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak.” (Türk Dil Kurumu, 2023: 2503). Askerlik genel askerî statü adı; nöbet tutmak, gece nöbeti, parola emniyet hizmetleri ve güvenliği adı; nöbet yeri mekân adı olarak gruplandırılabilir.

3. Tartışma

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin özel amaçlı dil öğretimi alt dalına giren askerî Türkçe öğretimi, hata payı olmayan ve hassasiyet gerektiren bir alanı temsil etmektedir. Bu hususta incelenen *Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV* öğretim seti, yayımlandığı dönem itibarıyla askerî terminolojinin misafir askerî personele aktarılmasında sistematik ve sarmal bir model sunması bakımından önemlidir.

Öğretim setindeki sarmal program yapısı incelendiğinde, terimlerin somuttan soyuta, basitten karmaşığa giden sarmal bir yapıda kurgulandığı görülmektedir. İlk ciltlerdeki rütbelere ve mekanlar, sonraki ciltlerde operasyonel terimlere ve stratejik kavramlara evrilmektedir. Askerî terminoloji öğretimi gibi özgül bir alanda, öğretim setlerinin başarısı bu temel ilkelere ne derecede uyulduğuyla doğrudan ilişkilidir. Öğretim materyallerinin bu temel ilkelere uyum olarak düzenlenmesi, karmaşık dil yapılarının ve yeni kavramların adım adım, öğrencinin seviyesine uygun bir şekilde edinilmesini kolaylaştırmaktadır (Demir, 2025).

Birinci ve ikinci ciltte günlük sosyal hayatla harmanlanarak sunulan sınırlı sayıdaki askerî terim, dördüncü cilt olan *Yabancılar İçin Temel Türkçe Askerî Metinler* kitabına geldiğinde yerini yoğun ve teknik bir jargon silsilesine bırakmaktadır. Sarmal yapının öğrenme sürecine destekleyici niteliğine karşın, üniteler arasındaki geçişlerde ve kitapların genelinde askerî metinlerin, terimlerin dağılımı niceliksel bir dengesizlik göstermektedir. Bu durumun dengelenmesi gerekmektedir.

Dördüncü ciltte terimlerin, “Resimlerle Açıklama” bölümlerinde görsellerle desteklenerek sunulması, somutlaştırma ilkesine son derece uygun bir tasarımıdır. İlk iki ciltte görsel kullanımının yetersiz olması, soyut askerî kavramların zihinde canlandırılmasını güçleştirmektedir.

Son olarak, ünitelerin sonunda yer alan Türkçe, Arapça ve İngilizce olmak üzere üç dilli karşılıkların yer aldığı sözlük bölümleri bulunmaktadır. O dönem eğitim alan personelin

heterojen yapısı için bir çözüm olarak sunulmuş olsa da üç dilli sözlük kullanımı, öğrencinin ana dil bağımlılığını artırabilir. Bu durum, misafir askerî personelin operasyonel ortamlarda veya kışla içi iletişimde hedef dilde doğrudan kararlar almasını geciktirebilir. Dil öğretiminde temel amacın, dili kurallar zinciri veya kelime listelerinden ibaret görmek yerine; onu bilişsel ve sosyal gelişimi desteleyen bir iletişim aracı olarak yapılandırmak ve içselleştirmek olduğu unutulmamalıdır (Uçak, 2016; Yıldırım, 2020). Sözlük kısımlarının bağlamsal tanımlarla ve resimlerle desteklenerek tek dilli (Türkçe) açıklamalarla zenginleştirilmesi dil edinimini kolaylaştıracaktır.

4. Sonuç ve Öneriler

Yabancılar İçin Temel Türkçe I-II-III-IV öğretim seti Özel Amaçlı Dil Öğretimi (ÖADÖ) ve askerî terminoloji aktarımı yönünden bütüncül bir doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler söz konusu materyalin tarihsel süreçte kurumsal düzeyde çok önemli bir boşluğu doldurduğunu, sistematik ve aşamalı bir terminoloji öğretim yapısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. TSK bünyesinde misafir askerî personele yönelik dil öğretiminin, rastgele bir içerik sunumundan ziyade, metodolojik temellere dayalı ve aşamalı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Çalışma sonucunda, öğretim setinin *Temel Türkçe I* ve *Temel Türkçe II* kitaplarında askerî terminolojinin somuttan soyuta, kışla yaşantısı rutinlerinden millî tarihî ve edebî değerlere doğru genişleyen bir zeminde inşa edildiği görülmektedir. III. Cilt *Öğretmen Kitabı* ise dil bilgisi yapılarının ve söz varlığının rastgele değil, bağlamdan hareketle işlenmesi gerektiğini gösteren kılavuz işlevi görmektedir. IV. Cilt olan *Askerî Metinler* kitabı ise doğrudan alan dilini ele almıştır. Bu ciltte terimlerin ve metin içi bağlamların “Resimlerle Açıklama” bölümlerindeki görsellerle desteklenerek sunulması, somutlaştırma ilkesi bakımından meslekî söz varlığı edinimini üst seviyeye çıkaran bir öncü bir materyal tasarımı sunmaktadır. Bulgular kısmında yer alan veriler doğrultusunda öğretim setinin sadece dil becerilerini geliştirmeyi amaçlamadığı; aynı zamanda misafir askerî personelin Türk kültürü, askerî kültür, hiyerarşi ve disiplin anlayışıyla bütünleştiren kültürel uyum aracı işlevi gördüğü sonucuna varılmıştır.

Elde edilen bu somut sonuçlar ışığında hem günümüz Türkçe öğretim materyallerini geliştirmesinde hem de gelecekteki akademik araştırmalara yön vermek adına şu öneriler sunulabilir:

1. Tarihsel süreçte önemli bir boşluğu dolduran bu öncül öğretim setinin “netlik, görsel destek, bağlamsal ve somuttan soyuta” ilkelerinden hareketle; iletişimsel dil yöntemlerine ve dijital materyal teknolojilerine uyarlanmış yeni nesil “Askerî Türkçe Öğretim Setleri” ve uluslararası standartlarda terminoloji veri tabanları tasarlanabilir.
2. Mevcut araştırma, metodolojik olarak basılı materyalin doküman analizi ile sınırlandırıldığından, sonraki çalışmalarda askerî kurumlarda görev yapan öğrencilerin sınıf içi uygulamaları, öğretmen kılavuz kitabının günümüz kışla ihtiyaçlarına yeterlilik düzeyi ve misafir askerî personelin bu materyal karşısındaki dil edinim performansları incelenebilir.

5. Kısaltmalar

MAP: Misafir Askerî Personel

MAÖ: Misafir Askerî Öğrenci

MSÜ: Millî Savunma Üniversitesi

ÖADÖ: Özel Amaçlı Dil Öğretimi

Öğ.: Öğretmen

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

Yb.: Yarbay

Kaynakça

Çakmak, C. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihçesine genel bir bakış denemesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 167-182. <https://izlik.org/JA65DB25XG>

Demir, T. (2025). Dil öğretim seti tasarım unsurları ve ilkeleri. M. Memiş (Ed.), *Yabancılar Türkçe öğretim setlerini inceleme kılavuzu* içinde (s.1-29). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Fidan, D. ve Arat, E. (2023). *Yabancı uyruklu askerlere Türkçe öğretimi: Üçdilli askerî terimler sözlüğü (Türkçe -Arapça -İngilizce) ve ders materyali*. E. Bozok, A. M. Şahin, U. Işık, M. Yıldız ve H. Körpe (Ed.), *Türk harp dili ve edebiyatı sempozyumu bildiri kitabı* içinde (s. 125-143). Ankara: Millî Savunma Üniversitesi Yayınları.

Güleç, F. (2022). Özel amaçlı dil öğretimi: Misafir askerî personele Türkçe öğretimi Örneği. *Edebiyat Bilimleri*, 1(1), 65-89.

Işık, U. (2024). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Askerî Komutlar. *Bezek Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(4), 298-308.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Sosyal Hizmet E-Dergi (Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi)*, 1(1), 62-80.

Koç, N. (1978). *Yabancılar için temel Türkçe III* (1. Baskı). Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Koç, N. (1980). *Yabancılar için temel Türkçe askerî metinler* (1. Baskı). Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Koç, N. ve Akça, M. (1977). *Yabancılar için temel Türkçe II* (1. Baskı). Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Koç, N. ve Akça, M. (1979). *Yabancılar için temel Türkçe I* (2. Baskı). Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Maden, S., ve Kızıldaş, M. (2019). Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(3), 119-135. <https://izlik.org/JA22CZ85TW>

Sabuncuoğlu, N. (2018). *Ansiklopedik askerî terimler sözlüğü (İngilizce- Türkçe)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>

T.C. Genelkurmay Başkanlığı. (2008). *Türkçe- İngilizce müşterek askerî terimler sözlüğü (MS 76-6 (A))*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı.

Taştekin, A. (2017). Türk Silahlı Kuvvetlerinin uygulamaları bağlamında anadili Türkçe olmayanlara Türkçe öğretimi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 171-183.

Türk Dil Kurumu. (2023). *Türkçe sözlük* (12. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Uçak, S. (2016). Dil Öğrenimi ve edinimi üzerine bir tartışma. *Aydın TÖMER Dergisi*, 1(1), 65-79.

Yıldırım, H. Ç. (2021). Türkçe öğrenme ve öğretim yaklaşımları. F. Temizyürek ve T. Türkben (Ed.), *Türkçe öğretimine genel bir bakış el kitabı* içinde (s. 345-381). Ankara: Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257676014>

Extended Abstract

This study examines the teaching of Turkish as a foreign language within the field of specialized language instruction (SLI), specifically focusing on military Turkish instruction, and evaluates the pioneering instructional materials developed for this purpose in terms of terminology and instructional contexts. Today, the Turkish preparatory training and academic processes for officer and non-commissioned officer candidates from allied countries are conducted at historical and institutional centers such as the School of Foreign Languages at the National Defense University (MSÜ), the Army War College, and the Kuleli Campus. The goal is for students to achieve a minimum B2 level of language proficiency. In the culture of the Turkish Armed Forces (TSK), this group is addressed not as “foreigners” but as “guests,” reflecting diplomatic courtesy and an awareness of alliance. Military Turkish instruction is inherently based on a communication model that is clear, understandable, and has zero tolerance for errors. The skills the student acquires in the target language must not only enable them to communicate in a social setting but also ensure they can correctly interpret commands on a battlefield, use their equipment properly, and fully implement safety measures. For this reason, Military Turkish instruction is a teaching method whose boundaries are entirely defined by the learner’s needs, encompassing vocabulary and structures specifically selected for a particular discipline. For many years at the institutional level, the Turkish Armed Forces have employed the “Eclectic Method” in language education, emphasizing the coordinated development of the four core language skills: listening, reading, speaking, and writing. With the implementation order published on March 31, 2014, the approach shifted away from the theoretical memorization of grammar rules toward a “Comprehension-Focused Learning” model that prioritizes “receptive skills” such as reading and listening.

This study serves as a preliminary review for a master’s thesis currently in preparation. The “Basic Turkish for Foreigners I-II-III -IV, prepared between 1978 and 1980 by Instructors Lieutenant Colonel Nurettin Koç and Lieutenant Colonel Mesut Akça of the

Turkish Language Department at the Armed Forces Intelligence and Language School, holds great academic and historical significance as a pioneering work systematically prepared in its field. The set consists of four volumes that complement one another. While the first two volumes (Basic Turkish I and II) provide the foundation for daily communication; the third volume (Teacher's Manual) offers methodological guidance to instructors managing the process; and the fourth volume (Military Texts) focuses entirely on technical and operational military jargon. Each lesson (unit) in the set is designed in four stages: a reading passage, a grammar presentation, a reinforcement text, and exercises; at the end of each unit, there are trilingual Turkish-Arabic-English dictionaries. A qualitative content and document analysis conducted on the Basic Turkish for Foreigners set demonstrates that the material does not present military terminology randomly or in a haphazard manner; rather, it adopts a spiral instructional design that takes the learner's cognitive capacity into account, progressing from the concrete to the abstract, from the individual environment to military strategy, and from theory to barracks practice. Volumes 1 and 2, Basic Turkish I and Basic Turkish II, are textbooks designed to develop the basic language skills and vocabulary that visiting military students can use in daily communication. Volume 3, Basic Turkish III (Teacher's Guide), serves as a guide offering methodological explanations and lesson planning suggestions for teachers. The fourth volume, Basic Turkish Military Texts, consists of texts and terms directly based on military terminology. This ensures that students are introduced to field-specific vocabulary. Designed to meet the language needs of the target audience-visiting military personnel-it is structured at the lesson (unit) level. In terms of its overall structure, the teaching set combines both basic language instruction and vocational training under one roof.

In the teaching set, the instruction of military terminology is presented through a multi-stage content design that blends daily life and military discipline, rather than relying on rote vocabulary memorization. Each lesson (unit) in the teaching set consists of four core sections that support one another: The first section features an original text relevant to the theme, designed to develop reading and comprehension skills. The second section includes grammar structures directly related to this reading text and exercises designed to reinforce what has been learned. The third section typically presents a second reading text related to the previous theme, thereby expanding the student's vocabulary and, consequently, their understanding of context. The fourth section contains various exercises aimed at reinforcing the vocabulary and grammar content learned. At the end of each lesson (unit), there is a "New

Words” section containing the vocabulary covered in that lesson. This section provides the Turkish, Arabic, and English equivalents of the words. This structure demonstrates a learner-centered design that allows students to track their own learning process. At the end of the book, there is an index listing all the terms used in the instructional process in alphabetical order. The physical ranks and locations covered in the first volumes evolve into operational terms and strategic concepts in the subsequent volumes. While the spiral structure is effective, the transition between units sometimes shows sudden spikes in terminological density that can increase the learner’s cognitive load. This situation needs to be balanced. The grammar, reading, and exercise sections are designed to support one another. Each unit concludes with “New Words” and exercise sections that allow for review of the vocabulary acquired. In the fourth volume, the presentation of terms in the “Illustrated Explanations” sections, supported by visuals, aligns with the principle of concretization. The extremely limited use of visuals in the first two volumes makes it difficult to visualize abstract military concepts in the mind. New-generation materials should incorporate enriched visual and multimedia elements. At the end of each unit, there are glossary sections containing trilingual entries in Turkish, Arabic, and English. The use of a trilingual glossary may increase the learner’s reliance on their native language. Enriching the glossary sections with monolingual (Turkish) explanations, supported by contextual definitions and illustrations, will facilitate language acquisition. The compilation, classification, and examination of the presentation formats of the military terms used in the instructional set will contribute to the creation of the terminological database required for the thesis. In this regard, the work can be evaluated both as a historical document and as a material providing data for research. An analysis of the book’s instructional approach will shed light on the instructional model or recommendations to be developed in the thesis. Building on this material, which was prepared based on traditional methods, it will be possible to discuss how military terminology instruction can be made more effective using contemporary communicative language teaching methods. The fact that this work has not been sufficiently studied in the field literature is an element that enhances the thesis’s level of originality. Consequently, this source will contribute both to shaping the theoretical framework of the research and to obtaining concrete data in the practical dimension.

In light of these concrete findings, the following recommendations can be made to guide both the development of contemporary Turkish teaching materials and future academic research: Building on the principles of “clarity, visual support, and a contextual approach

from the concrete to the abstract” of this pioneering instructional set, which fills a significant gap in the historical process, new-generation “Military Turkish Instructional Sets” adapted to communicative language teaching methods and digital material technologies, as well as terminology databases meeting international standards, can be designed. Since the current research is methodologically limited to the analysis of printed materials regarding military terminology and instruction, future studies could examine the in-class applications of students serving in military institutions, the adequacy of the teacher’s guidebook for today’s barracks needs, and the language acquisition performance of visiting military personnel with this material.

